

האליזר

עלון לשבת קודש

דברי מחשבה והלכה, ומהנעשה בבתי הכנסת

להצלחה ולשמירה על חיילנו במלחמה להחזרת החטופים בריאים ושלמים ולרפואת הפצועים

נושא השבוע: כשרות דגים(ז)

כד' טבת תשפ"ה 1561 (שנה ל')

ההפטרה: "כח אמר"
(יחזקאל כח)

פרשת וארא – עֵלֶבֶת מִבְּרַכִּין

ראש חודש שבט יחול אי"ה ביום חמישי מולדו בליל רביעי בשעה 17:06 ו-17 חלקים

"...ותעל הצפרדע ותכס את ארץ מצרים" (זו, ב)

"ותעל הצפרדע" - מכאן למד רבי עקיבא שצפרדע אחת גדולה עלתה מן היאור והחלו המצרים להכותה ובכל מכה ומכה יצאו ממנה הרבה צפרדעים עד שמילאו את כל מצרים וסבלו ממנה המצרים מאוד כיוון שנכנסו לכל המקומות ואף לבני מעיהם והיו מקרקרים וצועקים ללא הרף, ואף נכנסו לתוך הבצק וכשהיו המצריות שמות אותו בתנור היו נכנסים לתנור וממלאים אותו ונשארו דבוקים בתוך הלחם והיו נשרפים ונחלקים בתוך הלחם ומהם יצאו אחרים בלי מספר וכשהיו אוכלים מלחם זה היו אותם צפרדעים שדבוקים בלחם קמים לתחיה בתוך בני מעיהם וצורחים ומקרקרים עד שמתו רבים מהמצרים מרוב צער.

וכ"כ למה? מפני שגרמו לבני ישראל לאכול בידיים מלוכלכות ולא מתוך נקיות ונטילת ידיים מרוב עבודה קשה בחומר ובלבנים לכן נאלצו אף הם לאכול לחם מגואל בדם הצפרדעים.

"ויבא ערוב כבד ביתה פרעה ובית עבדיו ובכל ארץ מצרים..." (זו, כ)

אחד הטעמים שהביא הקב"ה על המצרים מכת ערוב, היות שהמצרים אילצו את עם ישראל שיבשלו עבורם בשר וגבינה יחד לכן נענשו בערוב חיות. אמר הקב"ה: מאחר ונעשיתם כיתות כיתות לצער את בניי, גם אני אצווה על החיות להיעשות כיתות של חיות ועופות מזיקים להזיקכם.

והיה נס מיוחד במכת זו מפני שידוע שכל חיה חוששת מחיה אחרת שיותר חזקה ממנה, ובפרט האריה שאין חיה שהולכת עימו, אבל במכה זו באו כולם יחד, עופות השמים וחיות הארץ.

(מעם לועז)

מעשה שהיה

"וידגו לרוב בקרב הארץ"

במדינת מרוקו היתה קהילה גדולה של יהודים. רב המקום שהיה קדוש עליון שימש גם כמוהל והכניס את הילודים בבריתו של אברהם אבינו, מצוה זו היתה חביבה עליו מאד מאד, עד כי רוב שעותיו ביום היה עסוק במצווה נעלה זו, ייעץ כי בן פורת יוסף היה עם ישראל פרה ורבה.

יום אחד, בא אחד משרי המלך אל המלך וביקש ממנו למסור בידו את המונופול של מכירת הדגים, ותמורתו הוא ישקול מידי שנה ככרי כסף אל אוצר המלך. המלך שהיה חומד ממון, נאות לבקשת השר, וכתב כרצונו וחתם בטבעת המלך אשר כל דג ודג שיוצא מן הים שייך לרשות השר הממונה הזה.

מאז עלו מחירי הדגים במדינה למעלה מן היכולת של בני העיר, ובפרט ישראל העניים שזה היה סיפוק מחייתם, כשהעוני גובר מיום ליום. הרב הקדוש אשר היו ידיו אמונה מן הבוקר עד השקיעה לערוך בריתות, רפו ידיו מחוסר מלאכה, כי פתאום נשתנה מצב הילודה בקרב עם ישראל, ומידי יום ויום המניין הולך ופוחת. בתחילה חשב הרב שיש עוד מוהל מלבדו, אבל הזקנים אמרו לו שהדבר הוא בסיבת יוקר הדגים, שהדגים הם סגולה לפריה ורביה, וכי מאז בא השר עלה מחיר הדגים עד מאוד, עד

כי גם לכבוד שבת קודש אין ידם משגת להעלות דגים על שולחנם.

ע"פ "אור החיים" אופק תל אביב * לא לעיין בזמן תפילה * שקיעה 5:08-5:14 * סוף זמן ק"ש 8:42-8:43

כניסת שבת: 4:48 יציאת שבת: 5:40 יציאת שבת: 6:13

הרב שמע את הדברים והחריש, אך בבואו לביתו מיד לקח חתיכת חרס וכתב עליה שם קדוש, וקרא לאחד מתלמידיו וביקשו לזרוק את החרס למקום ששם שולים הדייגים את הדגים מהים. מיהר התלמיד לעשות כציווי רבו הקדוש בשמחה ומילא את פקודתו.

מאותו היום שהושלך החרס לים שום דג לא עלה במכמורות, ועוד באותו יום הורגש מחסור בדגים בכל העיר, רשתות הדייגים שצוללו בעומק הים לא הצליחו לעלות כי אם כמה שרצים וסרטנים, אבל דגים היו בבחינת 'בל יראה'. המלך אשר הורגל שבכל סעודה עולים על שולחנו דגים מזנים שונים גדלה תמיהתו על אשר הביאו לפניו דגים ישנים ולמחרת הביאו לו דגים מלוחים.

תמיהתו גברה והוא שאל את הממונים בדבר, מה קרה שלא הביאו לפניו אלא דגים כאלה ישנים ומלוחים? הם השיבו: "מדינתנו תצטרך לשלוח ולהביא דגים מחוץ לארץ", "אבל איך יתכן והרי מדינתנו עשירה בדגים?", אזי סיפרו לו את כל העניין באשר ביום אחד נעלמו כל דגי הים כליל.

המלך לא האמין למשמע אוזניו וציווה לרתום את עגלתו ולהכין את אונייתו היות והוא בעצמו רוצה ללכת עם הדייגים ולשלוח דגים מהים.

תוך שעות ספורות היו המלך והדייגים כבר בלב הים, החלו הדייגים לפרוש מכמורותיהם, עד פנות היום, אך כל מאמציהם היו לריק ותקוותם לשווא, והמלך והדייגים חזרו כלעומת שבאו.

קרא המלך לחכמיו, זקניו ורוזניו ושאל את פיהם אם ידעו או שמעו פעם בתולדות המדינה אשר קרה מקרה משונה כזה? וכולם השיבו פה אחד כי מעולם לא שמעו על כך שנעלמו דגים מהים. פקד המלך על יועציו לחפש בספרים עתיקים לפשר התופעה, ואף הכריז: "כל אדם אשר יגלה את סיבת העלמות הדגים, יבא על שכרו כיד המלך".

המלך ושריו ישבו ודנו בנושא ופתאום באו לארמון שני דייגים שטענו שבעודם עומדים על שפת הים ורשתותיהם פרושות במים, ראו נער יהודי אחד בא ומשליך דבר מה אל תוך הים, ומאותו הרגע לא הצליחו להעלות דגים ברשתותיהם. מיד נשמעו קולות כי מהיהודים יבוקש הדבר ועליהם לתת את הדין. מיד שלח המלך לשבעה טובי העיר, גדולי ישראל, מטעם המלך באשר נודע כי יד היהודים בדבר העלמות הדגים מהמדינה וכי חובה עליהם להביא את האיש לפני המלך ואם לא, ידו נטויה להעניש את כל היהודים ולגרשם ממלכתו.

טובי העיר לא ידעו את נפשם, הם השתדלו בהשתדלויות שונות להטות את לב המלך לבטל מעליהם הגזירה הקשה, וכי אין להם קשר ומיוחסות להאשמה שמופנית כלפיהם. אך המלך בשלו ואין להשיב, "בעוד שלשה ימים תודיעוני פשר הדבר ומי האחראי למעשה? ואם לא תבואו על עונשכם".

טובי העיר שבו לביתם בלב קודר והכריזו על אסיפה בבית הרב כדי לדון בדבר איך להסיר רוע הגזירה הרב בשומעו, הרגיעם בדברים ואמר: "זה היום אשר ייחלתי לו, ואתם אל תיראו אחי ורעי, כי אנכי הדל מוכן להתייצב לפני המלך ולהודיעו כי אנכי בכוח תורתנו הקדושה גזרתי אומר לבל יעלה דג מדגי הים עד עת פקודתי, ואני הוא ששלחתי את אחד מתלמידיי...".

טובי העיר הודו לה' על חסדו הגדול אשר לא עזבם ולא אלמן ישראל ומיד שלחו והודיעו למלך את דברי הרב, וביום השלישי היום המיועד אסף המלך את כל שריו ונכבדיו והתכונן לשמוע את פשר העניין. שבעה טובי העיר והרב בראשם נשאו בידם מנחה מכובדת למלך ונכנסו פנימה לפני המלך והשרים.

שאל המלך את הרב: "מה ראית לעשות מעשה זה?", אז פתח הרב את פיו בחכמה ואמר: "אדוני המלך יחי לעולם, הקדוש ברוך הוא בורא עולמים יצר חוק בבריאתו לקיום עולמו. שלמה המלך החכם מכל אדם אמר אין ביד האדם לכלוא את הרוח, כי זה קיומו של האדם, וכל דבר שקיום האדם תלוי בו אין להשית עליו מחיר, כגון: הרוח שהיא חינם, לא שמענו מעולם שאיש ירצה ללכודו וליתן מחיר עליו.

כמו כן מים אין להם מחיר בשום פנים ואופן, גם הדגים הם בריאה שהשם יתברך בורא העולם ברא אותם בריה שלמה לצורך מחיית האדם מאז ששת ימי בראשית, מחיר אמנם יושת עליהם אך זאת לצורך הטורח של הדייגים והכנתם ביד האדם, אבל הדג עצמו אינו קנין כסף לשום בריה.

זה עשרות שנים אני נבחרתי לרב ומורה לבני עמי במדינה זו, ואנכי המוהל לילדי ישראל, בחמלת ה' על עמו, לא היה יום שלא זכיתי להיקרא מאז למול כמה מילדי ישראל, אך זה חודשים אחדים לא

נקראתי כלל למצוה רמה זו. כאשר חקרתי ודרשתי בזקנים גיליתי כי זה עקב החוק החדש שהושם אשר לא נשמע כמוהו כלל, ולכן חסתי על נפשות נחסרות ברעת עצה נבערת זו, ועשיתי מה שעשיתי למען הרחק את אותו שר מדרכו הרעה. לב המלך יהיה סמוך ובטוח בעזרת ה', כי בעת הסרת החוק וביטול הגזירה ישובו הדגים לכלכל את בני האדם בארץ זו כמקדם."

המלך והשרים התפעלו מאד מאומץ ליבו של הרב ומקדושתו, מליצות דבריו חדרו לליבם ומיד הוציא המלך טבעתו מידו והגישה אל הרב באומרו: "כבוד הרב יכתוב חוק בטבעת המלך כפי ראות עיני קודשו ורצון ליבו". אך עם זאת הביע המלך רצון להיות נוכח ולראות במו עיניו את שיבת הדגים לים. הרב יצא מהמלך וקד לו קידה ובירכו באריכות ימים ושנים. המלך ושריו חוקקו חוק חדש אשר לא יעז עוד שום אדם להטיל מס על אוצרות הטבע אשר יצר האלוקים.

בבואם על שפת הים החל הרב לומר נוסח ההתרה: "מותרים לכם, מותרים לכם, שרויים לכם, שרויים לכם". בטרם סיים הרב לומר את נוסח ההתרה נבקעו פתאום מעינות תהום ועלו דגים וצצו על פני שטח הים, דבר זה עשה רושם גדול על המלך ושריו עד שנפלט מפיו: 'ברוך ה' אלוקי ישראל'.

בתופים ובמחולות לוו את הרב לביתו במרכבת המלך בלוויית השרים, זכותו תגן עלינו אמן, כל זה זכה הרב בזכות קדושת שמירת העיניים, רמז לעינא פקחא עליונה ויכל לשלוט על הדגים שענייניהם פקוחות למטה במים, לקדש את שם שמים רבים.

(אהבת חיים)

הלכות בדיקת דגים [ז]

פינת ההלכה

פירוט הדגים ודרכי בדיקתם

❖ דג הרינג

תאורו ומאפייניו: דג זה שייך לסדרת הסרדינים והוא מצוי באוקיינוס הצפוני, האטלנטי ובים הבלטי.

דג זה נפוץ בעיבוד "דג מלוח" או "דג מעושן" בגלל אחוזי השומן הגבוהים שבו.

דג ההרינג בעודו צעיר נקרא "מטיאס" או "סיקלינג", בשלב השני בחייו נקרא "שמאלץ", ובשלב שלישי נקרא "הרינג".

בקהילות אשכנזיות רבות נהגו במשך דורות להגיש באירועים ובשבתות דג הרינג מלוח [ומוזכר מס' פעמים במשנה ברורה של החפץ חיים].

דג "רינגה" המפורסם בקרב יוצאי עדת טריפולי [וגם תוניס], הוא דג הרינג שלם טרי או מעושן.

הנגיעות - ככל דג ים מאופיין בטפילים על עור הדג ובחלל הראש וכן בתולעים בבטן הדג על איבריו הפנימיים. ובנוסף בחלק הדק של הדג שעוטף את בני המעיין יש חשש שחדרו אליו תולעי אניסקים מבטן הדג לאחר שמת.

דרך ניקויו: שלם טרי: ככל דג ים צריך את הראש- להסיר או לחילופין לפתוח אותו לשניים ולהוציא את הזימים והאברים הפנימיים ולשטוף היטב תוך כדי שפשוף, את העור להתבונן חזותית ובעיקר באזור הסנפירים, צידי הבטן התחתונים ובאזור הצוואר והזנב ובמידה ורואים סימן אדום זהו סימן לטפיל שחדר לתוכו ולכן יש לחטט אחריו עד עומק חצי ס"מ ולהוציאו. לגבי טפילים שעל העור [בלא חדירה פנימה] - יש לקלף או לחילופין לגרד היטב עם סכין גם במקום שאין קשקשים ולשטוף בזרם חזק. את בטן הדג - לאחר הסרת כל האיברים הפנימיים, את הקרום השחור יש להסיר ולנקות בפנים עם סכין וגם בצמוד לשדרת הדג ולשטוף תחת זרם מים חזק, ולהתבונן שלא נותרו ציסטה או כיסים של טפיל בחלל הבטן וא"כ יש להסירו.

* בנוסף את החלק הדק של בשר הדג שעטף את בני המעיין נכון יותר לחותכו ולזרוקו מחשש לתולעים שחדרו לתוכו.

דג שלם ללא מעיים קפוא - ניקויו כמו ב"שלם טרי".

חתיכות פילה כבוש - בקופסאות בהכשר מהודר- בחזקת נקי מתולעים.

דג מעושן שלם - נכון לגזור את חלק הבטן הדק שעוטף את בני המעיין ולזרוקו מחשש לתולעים שחדרו לתוכו וכן להסיר את הראש ולזרוקו [לא משנה באיזה הכשר מדובר אפילו הכשר המהודר ביותר]

ביצי הרינג- נגיעות גבוהה של תולעים, ורק בהשגחה מהודרת [בד"צ עדה חרדית ירושלים, בד"צ יורה דעה, בד"צ בית יוסף, בד"צ שארית ישראל, מכון למצוות התלויות בארץ-הרב רווח] שכותבת שנקי מתולעים מותר להשתמש (תולעת השני חלק ב לגר"ס רווח עמ' קיט-קכג).

❖ דג מקרל \ סקומבריה

תאורו ומקומו: הינו דג ים הגדל בימות שונים בעולם, משמש בעיקר בתעשיית הדגים המעובדים בגלל גודלו הקטן כגון:

בשימורים, בעישון ונחשב בין חמשת הדגים הנידוגים ביותר בעולם, כ- 1.5 מליון טון בשנה. **הנגיעות**- ככל דג ים מאופיין בטפילים על עור הדג ובחלל הראש וכן תולעים בבטן הדג על איבריו הפנימיים. ובנוסף בחלק הדק של הדג שעוטף את בני המעיים יש חשש שחדרו אליו תולעי אניסקים מבטן הדג לאחר שמת.

דרך ניקויים: דג שלם קפוא ללא מעיים- לאחר ההפשרה יש חובה להסיר את הקרום השחור שבבטנו ולגרד היטב את חלל הבטן, וכן יש תולעים בבשר הדג בחלק הבטן הרכה [חלק תחת של הבטן] (חוברת גלסט של ד"ר שארית ישראל תשס"ט עמ' 129, מאסף תורני צעניני כשרות המזון והשגחה מרחשון תש"ע, מאמר הרב משה ויא ס' ה עמ' נה, הרב שניאור זלמן כחובות כשרות ועוד) ויש להסיר חלק זה של הבשר הדק העוטף את בני המעיים, וכן להסיר את הראש ולזרוק.

מעושן שלם ללא ראש וללא מעיים: חובה להסיר את הקרום השחור שבבטן ולגרד היטב, ויותר נכון לגזור את חלק הבטן הרכה שכיסה את המעיים ולזרוק [שם מרוזנים תולעים בבשר הדג]. [אם מגיע עם ראש יש גם אותו להוריד ולזרוק] -ודין זה הוא בכל מקרל שלם לא משנה באיזו השגחה אפילו המהודרת ביותר.

קופסאות שימורים: * אם פילה ובהכשר מהודר- בחזקת נקי מתולעים. * אם שלם [ללא ראש וזנב] אפילו עם הכשר מהודר- בחזקת נגוע בתולעים בחלל הבטן ובבשר הדג ובחלק הבטן הרכה, ולא ניתן לבודקו כי הוא מתפרק כשנוגעים בו- ולכן אין להשתמש בו. אבל אם הוא מתוצרת מרוקו- נקי מתולעים.

❖ דג סלומון-תזכורת

פילה עם עור קפוא: לוודא על פי האריזה שהדג בא מנורבגיה או צ'ילה. חובה לשטוף את עור הדג ולשפשפו קלות בגלל כינת הסלומון שדבוקה לעור, וזה יש לעשות אפילו שהדג שקנינו בהשגחה המהודרת ביותר. כמו כן המזמין אירוע באולם אפילו בהכשר המהודר ביותר יודא עם המשגיח שאמנם הם שוטפים את עור הדג ומשפשפים קלות תוך כדי כוון שמנת הדג מגיעה עם עור.

סדרה בנושא טהרת המשפחה באשדוד לנשואים בלבד בכל יום ראשון ב- 9:00 בערב עם חיים רבי שליט"א בבי"כ החיד"א שד' יצחק הנשיא 22 אזור ג' עזרת הנשים פתוחה